

สมณะวิปัสสนาในพระไตรปิฎก ตอน ๗๒

วิปัสสนา ตอนที่ ๗

การพิจารณาขั้น ๕ ตอนที่ ๔

สุภีร์ ทุมทอง

๑๓ มีนาคม ๒๕๖๓

ภูมิวิปัสสนา

- (๑) ชั้นที่ ๕
- (๒) อายตนะ ๑๒
- (๓) ธาตุ ๑๘
- (๔) อริยสัจ ๔
- (๕) อินทรีย์ ๒๒
- (๖) ปฏิจจสมุปบาท

วิธีของวิปัสสนา

๑. แบบแยกกระจายส่วนประกอบ
๒. แบบรู้เห็นตามเป็นจริง
๓. แบบสืบค้นเหตุปัจจัย
๔. แบบรู้ละเอียดครอบคลุมครบถ้วน

ฯลฯ

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

ปณฺจกฺขนฺธ (๑) อนิจฺจโต (๒) ทุกฺขโต (๓) โรคฺโต (๔) คณฺหโต (๕) สลฺลโต,
(๖) อหฺมโต (๗) อาพาธโต (๘) ปรโต (๙) ปโลกโต (๑๐) อีตฺโต,
(๑๑) อุกฺททวโต (๑๒) ภยโต (๑๓) อุกฺคโต (๑๔) จลโต (๑๕) ปภงฺคโต,
(๑๖) อทฺฐวโต (๑๗) อตฺถนโต (๑๘) อเลณโต (๑๙) อสรณโต (๒๐) รัตตโต,
(๒๑) ตฺถจฺจโต (๒๒) สฺสณโต (๒๓) อนตฺตโต (๒๔) อาทึนฺวโต (๒๕) วิปริณามธมฺมโต,
(๒๖) อสฺสวโต (๒๗) อหฺมมฺลโต (๒๘) วรฺกโต (๒๙) วิภวโต (๓๐) สาสวโต,
(๓๑) สงฺขตโต (๓๒) มาราณฺสีโต (๓๓) ชาตฺธิธมฺมโต (๓๔) ชราธมฺมโต (๓๕) พฺยาธฺธิธมฺมโต,
(๓๖) มรณธมฺมโต (๓๗) โสภณธมฺมโต (๓๘) ปรีเทวธมฺมโต (๓๙) อุกฺปายาสธมฺมโต
(๔๐) สงฺกิลฺลธมฺมโต. (ขุ.ป. ๓๑/๓๗ วิปัสสนากถา)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

โส วัต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กณฺจิ สงฺขารํ นิจฺจโต สมนุสฺสนโต
อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต ภวิสฺสตีติ เนตํ ฌานํ วิชฺชติ,
อนุโลมิกาย ขนฺติยา อสมนฺนาคโต สมฺมตฺตนิยามํ โอกฺกมิสฺสตีติ
เนตํ ฌานํ วิชฺชติ,

สมฺมตฺตนิยามํ อโนกฺกมมาโน โสตาปตฺติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา
อนาคามิผลํ วา อรหตฺตํ วา สจฺฉิกิริสฺสตีติ เนตํ ฌานํ วิชฺชติ.

(อ.ฉก.ก. ๒๒/๙๘ อนิจจสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

โส วัต ภิกขเว ภิกขุ **สพฺพสงฺขารे อนิจฺจโต** สมนุสฺสนโต
อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต ภวิสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ,
อนุโลมิกาย ขนฺติยา สมนฺนาคโต สมฺมตฺตนิยามํ โอกฺกมิสฺสตีติ
จานเมตํ วิชฺชติ,
สมฺมตฺตนิยามํ โอกฺกมมาโน โสตาปตฺติผลํ वा สกทาคามิผลํ वा
อนาคามิผลํ वा อรหตฺตํ वा สจฺฉิกิริสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ.

(อ.ฉก. ๒๒/๔๘ อนิจจสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

โส วัต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กณฺจิ สงฺขารํ สุขโต สมนุปสฺสนโต ...

จฺานเมตํ วิชฺชตี.

สพฺพสงฺขारे ทุกฺขโต สมนุปสฺสนโต ...

จฺานเมตํ วิชฺชตี.

(อ.ฉก.ก. ๒๒/๙๙ ทุกขสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

โส วต ภิกฺขเว ภิกฺขุ กณฺจि ฌมฺมํ อตฺตโต สมนฺุปสฺสนฺโต ...

จฺานเมตํ วิชฺชตี.

สพฺพธมฺเม อนตฺตโต สมนฺุปสฺสนฺโต ...

จฺานเมตํ วิชฺชตี.

(อ.ฉก.ก. ๒๒/๑๐๐ อนัตตสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

สत्ตตถฺฐานกุสโล ภิกขเว ภิกขุ ติวีธูปปริกขี

อิมสมิ ฌมมวินเย เกวลี วุสิตวา อุตตมปุริโสติ วุจฺจติ.

กถญจ ภิกขเว ภิกขุ สत्ตตถฺฐานกุสโล โหติ.

อิธ ภิกขเว ภิกขุ รูปํ ปชานาติ, รูปสมุทฺถํ ปชานาติ, รูปนิโรธํ ปชานาติ,

รูปนิโรธคามินี ปฏฺิพทํ ปชานาติ. รูปสฺส อสฺสาทํ ปชานาติ,

รูปสฺส อาทีนวํ ปชานาติ, รูปสฺส นิสฺสรณํ ปชานาติ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตถฐานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

กตมณฺจ ภิกฺขเว **รูป**. จตฺตารโ จ มหาภูตา
จตุณฺนณฺจ มหาภูตานํ อุปาทายรูป. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว รูป.
อาหารสมุทฺทยา **รูปสมุทโย**, อาหารนิโรธา **รูปนิโรโธ**.
อฺยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค **รูปนิโรธคามินี** ปฏฺฐิปทา.
เสยฺยถิทํ : สมฺมาทิฏฺฐิ ๗เปฯ สมฺมาสมาธิ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตํภูฐานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

รูป ปฏิจจ อุปปชชติ สุขํ โสমনสฺสํ, อโย รูปสฺส อสฺสาโท.

โย รูปํ อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อโย รูปสฺส อาทีนโว.

โย รูปสฺมี ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคปฺปหานํ,

อิทํ รูปสฺส นิสฺสรณํ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตํภูฏานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหฺมณา วา เอวํ รูปํ อภิญญา,
เอวํ รูปสมุทฺถํ อภิญญา, เอวํ รูปนิโรธํ อภิญญา,
เอวํ รูปนิโรธคามินิํ ปฏิปทํ อภิญญา, เอวํ รูปสฺส อสฺสาทํ อภิญญา,
เอวํ รูปสฺส อาทีนํ อภิญญา, เอวํ รูปสฺส นิสฺสรณํ อภิญญา
รูปสฺส นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺนา, เต **สุปฏิปนฺนา**.
เย สุปฏิปนฺนา, เต อิมสฺมี ฌมฺมวินเย คาธนฺตี.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตํภูฏานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้น ๕

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหมณา วา เอวํ รูปํ อภิญญา,
เอวํ รูปสมุทฺถํ อภิญญา, เอวํ รูปนิโรธํ อภิญญา,
เอวํ รูปนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทํ อภิญญา, เอวํ รูปสฺส อสฺสาทํ อภิญญา,
เอวํ รูปสฺส อาทีนวํ อภิญญา, เอวํ รูปสฺส นิสฺสรณํ อภิญญา
รูปสฺส นิพพิทา วิราคา นิโรธา อนุปาทา วิมุตฺตา, เต **สุวิมุตฺตา**.
เย สุวิมุตฺตา, เต เกวลีโน. เย เกวลีโน, วฏฺฐํ เตสํ นตฺถิ ปญฺญาปนาย.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตํภูฐานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้น ๕

กตมา จ ภิกฺขเว **เวทนา**.

ฉยิเม ภิกฺขเว เวทนาภายา : จกฺขุสมฺผลฺสชา เวทนา ...

มโนสมฺผลฺสชา เวทนา. อยฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว เวทนา.

ผลฺสสมุทฺทยา เวทนาสมุทโย, ผลฺสนิโรธา เวทนานิโรโธ.

อฺยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค เวทนานิโรธคามินิ ปฏฺฐิปทา.

เสยฺยถิทํ : สมฺมาทิฏฺฐิ ๗เป๗ สมฺมาสมาธิ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตัญ्ञานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

กตมา จ ภิกขเว **สยยา**.

ฉยิเม ภิกขเว สยยากายา : รูปสยยา สททสยยา คนุทธสยยา
รสสยยา โผฏฐัพพสยยา ธรรมสยยา. อย์ วุจจตี ภิกขเว สยยา.

ผลสสมุทยา สยยาสมุทโย, ผลสนิโรธา สยยานิโรโธ.

อยมว อริโย อฏฐงคิโก มคโค สยยานิโรธคามินี ปฏิปทา.

(ส.ข. ๑๗/๕๗ สัตตัญ्ञานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

กตเม จ ภิกขเว **สงขาร**. ฉยิเม ภิกขเว เจตนากายา :

รูปสยเจตนา สททสยเจตนา คนุชสยเจตนา รสสยเจตนา

โผฏฐัพพสยเจตนา ฌมมสยเจตนา. อิเม วุจฺจนฺติ ภิกขเว สงขาร.

ผลฺลสสมุทฺทยา สงขารสมุทฺโธ, ผลฺลสนิโรธา สงขารนิโรโธ.

ออยเมว อริโย อฏฺฐิงฺคิโก มคฺโค สงขารนิโรธคามินิ ปฏฺฐิปทา.

เสยฺยถิทํ : สมมาทิฏฺฐิ ๗เป๗ สมมาสมาธิ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตํภูฏานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

กตมลฺลจ ภิกฺขเว **วิญฺญาณํ**. ฉยิเม ภิกฺขเว วิญฺญาณกายา :
จกฺขุวิญฺญาณํ โสตวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหาวิญฺญาณํ
กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ. อิทํ วุจฺจตี ภิกฺขเว วิญฺญาณํ.
นามรูปสมุทฺทยา วิญฺญาณสมุทฺโธ, นามรูปนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ.
อยมฺเว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค วิญฺญาณนิโรธคามินี ปฏฺฐิปทา.
เสยฺยถิทํ : สมฺมาทิฏฺฐิ ๗เปฯ สมฺมาสมาธิ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตํภูฏานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

ยัม วิญญานัง ปฐฺวิจฺจ อูปฺปชฺชติ สุขํ โสมนสฺสํ, อยัม วิญญานสฺส อสฺสาโท.

ยัม วิญญานัง อนิจฺจํ ทุกฺขํ วิปริณามธมฺมํ, อยัม วิญญานสฺส อาทีนโว.

โย วิญญานสฺมี ฉนฺทราควินโย ฉนฺทราคปฺปหานัง,

อิทํ วิญญานสฺส นิสฺสรณัง.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตัญ्ञานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

เย หิ เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนว วา เอวํ วิญญาณํ อภิญญา,
เอวํ วิญญาณสมุทฺถํ อภิญญา, เอวํ วิญญาณนิโรธํ อภิญญา,
เอวํ วิญญาณนิโรธคามินิ ปฎิปทํ อภิญญา, เอวํ วิญญาณสุส อสุสาทํ อภิญญา,
เอวํ วิญญาณสุส อาทีนวํ อภิญญา, เอวํ วิญญาณสุส
นิสฺสรณํ อภิญญา วิญญาณสุส นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย
ปฎิปนฺนา, เต **สุปฎิปนฺนา**. เย สุปฎิปนฺนา, เต อิมสฺมี ฌมฺมวินเย คาธนฺติ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตํภูฐานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

เย จ โข เกจิ ภิกขเว สมณา วา พุราหุมนว วา เอวํ วิญญาณํ
อภิญญาเย, เอวํ วิญญาณสมุทฺถํ อภิญญาเย, เอวํ วิญญาณนิโรธํ
อภิญญาเย, เอวํ วิญญาณนิโรธคามินี ปฏฺฐิพทํ อภิญญาเย,
เอวํ วิญญาณสุส อสุสาทํ อภิญญาเย, เอวํ วิญญาณสุส อาทีนวํ อภิญญาเย,
เอวํ วิญญาณสุส นิสฺสรณํ อภิญญาเย วิญญาณสุส นิพพิทา วิราคา นิโรธา
อนุปาทา วิมุตฺตา, เต สุมุตฺตา. เย สุมุตฺตา, เต **เกวลีโน**.
เย เกวลีโน, วฏฺฐํ เตสํ นตฺถิ ปญญาปนาย.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตํภูฏานสูตร)

วิปัสสนา ๑ : พิจารณาขั้นที่ ๕

กถณฺจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ **ตีวิธูปปริกฺขี** โหติ.

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธาตุโส อุปปริกฺขติ,

อายตฺนโส อุปปริกฺขติ,

ปฏิจฺจสมุปฺปาทโส อุปปริกฺขติ.

(สํ.ข. ๑๗/๕๗ สัตตํภูฏานสูตร)

สวัสดีครับ